

Generačný a lokálny aspekt vnímania bezpečia Slováckmi vo výskume ESS (výsledky 2. - 6. kola ESS)

Mária Homišinová, Spoločenskovedný ústav SAV, Košice, homisin@saske.sk

HOMIŠINOVÁ, Mária. Generational and local aspects of perceived safety by Slovaks in the European Social Survey (results from Rounds 2 - 6). Individual and Society, 2014, Vol. 17, No. 1.

The aim of the paper is to present results of the ESS project concerning the individually perceived safety by Slovak respondents which was monitored by two variables: characteristics of security situation and reflection of personal experience with crime. Slovak data from rounds 2 - 6 were compared and the perceived individual safety was analysed from generational and local aspects.

European project ESS. Safety. Generational groups. Locality.

Príspevok je výstupom z grantovej úlohy Projekt VEGA 2/0173/12 s názvom „Sociálne a osobnostné aspekty vnímania bezpečnosti“.

1. Úvod

Vnímanie a posudzovanie bezpečia jednotlivcom predstavuje komplexný fenomén, ktorý podmieňuje celý rad objektívnych faktorov (faktory prostredia, sociálna inklúzia/exklúzia, sociálna stabilita, sociálna deviácia) aj subjektívnych faktorov (psychologické charakteristiky, psychosociálne indikátory vnímaného bezpečia). Z toho vyplýva, že na objasnenie problematiky bezpečia (bezpečnosti) sa aplikujú rôzne modely prístupu skúmania, ktoré preferujú viac či menej sociálny aspekt (sociologický prístup: (Callanan, Teasdale, 2009 Lane, Meeker, 2003; Kennedy, Silverman, 1985) alebo kognitívny a emocionálny aspekt (psychologický prístup: Vander Wurf, Van Staaldunen, Stringer, 1989; Bannister, Ditton, Gilchrist, 2000; Shiloh et al., 2007;). V súlade s prístupom skúmania sa aplikujú adekvátne indikátory/prediktory vnímania a hodnotenia bezpečia.

Vo výskumoch vnímania bezpečia dominujú dve skupiny modelov. Prvú skupinu tvoria tzv. tradičné modely, ktoré sú založené na štúdiu sociodemografických premenných ako prediktorov vnímanej miery bezpečia. Empiricky je táto oblasť konceptualizovaná prostredníctvom zisťovania otázok o priamej a nepriamej viktimizácii, napr. „*Stali ste sa obeťou trestného činu za posledných rokov?*“, resp. „*Ako často máte obavy z toho , že váš dom bude vykradnutý?*“

Druhú skupinu predstavujú tzv. alternatívne modely vnímania bezpečia, ktoré sa snažia prekonať obmedzenia tradičných modelov rozšírením problematiky o výskum konštruovania mentálnych reprezentácií rizika a s ním spojených konzekvencií na úrovni správania. Jedným z najznámejších je model psychosociálnych prediktorov vnímaného bezpečia (Van der Wurf, Van Staaldunen, Stringer, 1989).

Východiskom koncipovania otázok monitorujúcich sociálne postavenie jednotlivca v spoločnosti (v ňom sledovanú sociálnu inklúziu/exklúziu vrátane bezpečia a skúsenosti s kriminalitou) v metodike

celoeurópskeho výskumu Európskej sociálnej sondy (ESS)[1] sa stal model, vypracovaný Jeroenom Boelhouwerom (Vogel, Boelhouwer, Veenhoven, 2003).

V zmysle predloženého modelu (ako súčasti tzv. core module, ktorý sa v časových periódach opakuje) zdroje, ktorými jednotlivec disponuje (vzdelanie, zamestnanie, príjem), charakteristiky jeho sociálneho prostredia (v modeli reprezentované oblasťou, v ktorej býva, a sociálnymi sieťami), sociálne vybavenie (zdravotná starostlivosť, sociálne zabezpečenie a podpora) sú určujúcimi faktormi jeho individuálnych životných podmienok, pričom sú zároveň vo vzájomnej interakcii. Subjektívna pohoda (spokojnosť a šťastie) jednotlivca je potom výslednicou vzájomného pôsobenia uvedených činiteľov (faktorov).

Saturovanie potreby bezpečia sledovali dve otázky v dotazníku zamerané na priamu a nepriamu viktimizáciu (či niekto z domácnosti bol ohrozovaný a či sa respondent cíti bezpečne pri prechádzke v tmavom parku). Skutočnosť, že uvedené otázky boli v metodike zaradené do stabilného modulu otázok (v horizonte 10. rokov sa zopakovali 5x), dáva možnosť analyzovať zistenia intrakultúrne, realizovať interkultúrne komparácie výskumných zistení a postihnúť tak vývinové tendencie v sledovanej oblasti dvomi smermi (v rámci SR aj v rámci všetkých zúčastnených krajín).

Cieľom uvedeného článku je prezentovať individuálne vnímanie bezpečia slovenskými respondentmi v kontexte s ich vekom a obývanou lokalitou, porovnávajúc výskumné zistenia v uvedenej oblasti za jednotlivé kolá (2. - 6. kolo). Konkrétne nás zaujíma, či má vek respondentov a ich lokalita nejaký vplyv na vnímanie a posudzovanie bezpečia a ak áno, v akom rozsahu a akým smerom.

2. Použitie metodiky a vzťahový rámec analýz

Saturovanie potreby bezpečia sledovali spočiatku (v 1. a 2. kole) dve položky (premenné) v dotazníku a boli zamerané na skúmanie bezpečia v konkrétnom prostredí (charakteristika bezpečnostnej situácie a osobná skúsenosť s kriminalitou), neskôr boli pridané ďalšie štyri otázky (v 3., 4. a 5. kole), ktoré boli zamerané na vnímanie strachu z násilia (obavy z potenciálnych trestných činov a zisťovanie ich frekvencie). V 6. kole dotazník opätovne aplikoval pôvodné dve položky.

Z dôvodu zachovania kontinuity výsledkov v jednotlivých kolách sa v našich analýzach zameriame na ukazovateľ individuálneho vnímania bezpečia, analyzujúc 2 otázky použité v každom kole projektu (otázky C5 a C6 stabilnej časti). Prvá otázka bola zameraná na *charakteristiku bezpečnostnej situácie* - Ako bezpečne sa cítite - alebo by ste sa cítili - prechádzať sa po zotmení? (skóre vypočítané zo škály 1 - 4, kde 1 znamená veľmi bezpečne a 4 vôbec nie bezpečne.) Druhá otázka zisťovala *osobnú skúsenosť s kriminalitou* za obdobie posledných 5 rokov - Stali ste sa vy alebo niekto z vašej domácnosti obeťou vlámania alebo fyzického útoku za posledných 5 rokov? (odpovedová škála áno/nie).

Generačný ukazovateľ v našich analýzach vymedzil tri vekové kategórie v dvadsaťročných odstupoch: mladá generácia (15 - 34 rokov), stredná generácia (35 - 54 rokov), staršia generácia (55 a viac). Získali sme ho zlúčením príslušných vekových kategórií, ktoré boli stanovené v desaťročných odstupoch (na základe rozdelenia respondentov podľa databázy ESS): 1. najmladšia veková kategória 15 - 24 rokov, 2. veková kategória 25 - 34 rokov, 3. veková kategória 35 - 44 rokov, 4. veková kategória 45 - 54 rokov, 5. veková kategória 55 - 64 rokov, 6. najstaršia veková kategória (65 a viac rokov).

Lokálny ukazovateľ diferencoval urbánny (mestský) alebo rurálny (vidiecky) charakter miesta trvalého bydliska respondenta. Pritom do mestských lokalít boli zaradené kategórie: veľké mesto, periféria mesta, malé mesto a do vidieckych lokalít kategórie: dedina, farma alebo dom na vidieku.

Výsledky predkladáme v tabuľkovej aj grafickej podobe, porovnávajúc zistenia z jednotlivých kôl realizovanej sondy. Týkajú sa výskumných zistení realizovaných v rovine

a) univariačnej analýzy:

- individuálne vnímanie bezpečnosti slovenskými respondentmi v šiestich realizovaných kolách ESS, ktorých sa SR zúčastnila (porovnanie výsledkov 2. - 6. kola);

- zastúpenie generácií (mladá, stredná, staršia generácie) v každom z realizovaných kôl;

- zastúpenie mestského a vidieckeho prostredia z hľadiska lokalizácie miesta bydliska v každom

z realizovaných kôl;

b) bivariačnej analýzy pri uplatnení referenčného rámca:

- ukazovateľ individuálneho vnímania bezpečia vs generačný ukazovateľ;
- ukazovateľ individuálneho vnímania bezpečia vs lokálny ukazovateľ.

Pritom prvá rovina analýz poskytuje jednoduchú orientáciu v získaných výsledkoch (v rámci skúmaných položiek), druhá rovina analýz zisťuje (potvrďuje/nepotvrďuje) pôsobenie generačného a lokálneho faktora na individuálne vnímanie/posudzovanie bezpečia. Zároveň, vzhľadom na porovnanie jednotlivých kôl, uvedené roviny analýz nám umožnili sledovať aj vývinové tendencie vo vybraných ukazovateľoch.

3. Výsledky

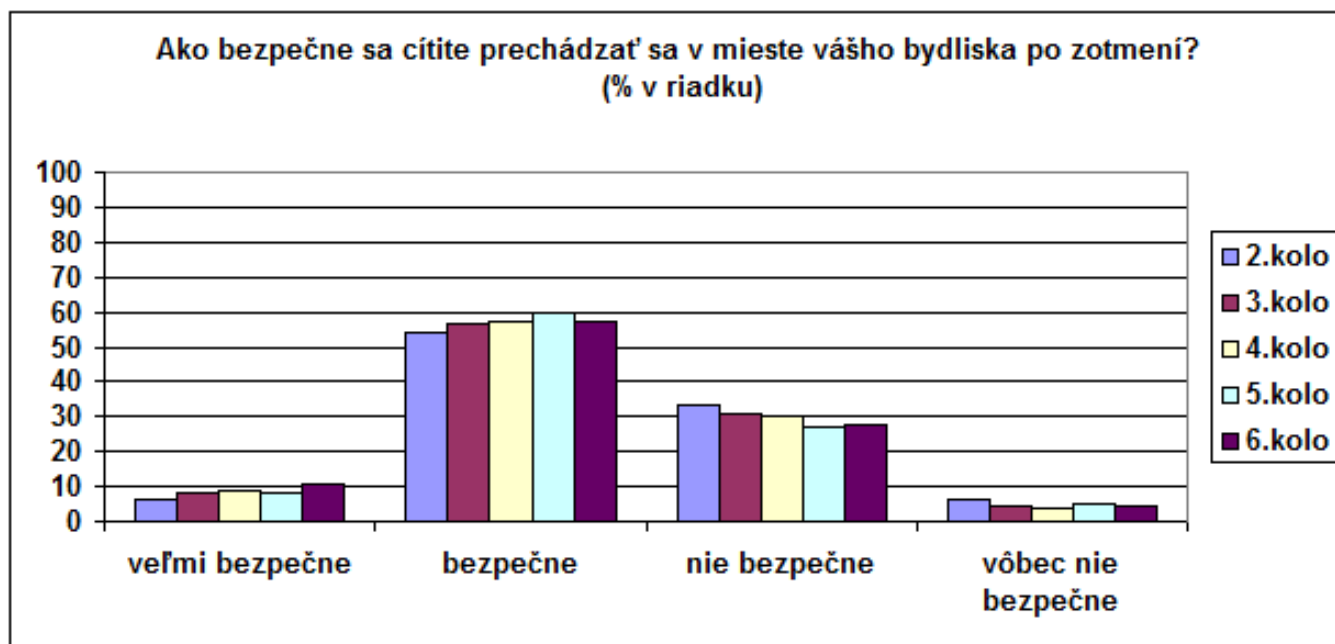
Výsledky budeme interpretovať z dvoch uhlov pohľadov:

- s dôrazom na voľbu príslušných variantov v danej položke (výskumnej premennej),
- s dôrazom na vývinové tendencie odpovedí v jednotlivých položkách za jednotlivé kolá (v rámci SR).

3.1. Ukazovateľ individuálneho vnímania bezpečia

Graf 1 prezentuje výsledky vnímania bezpečnostnej situácie z pohľadu distribúcie odpovedí na predložené varianty za jednotlivé kolá.

Graf 1: Ako bezpečne sa cítite prechádzať sa v mieste vášho bydliska po zotmení?

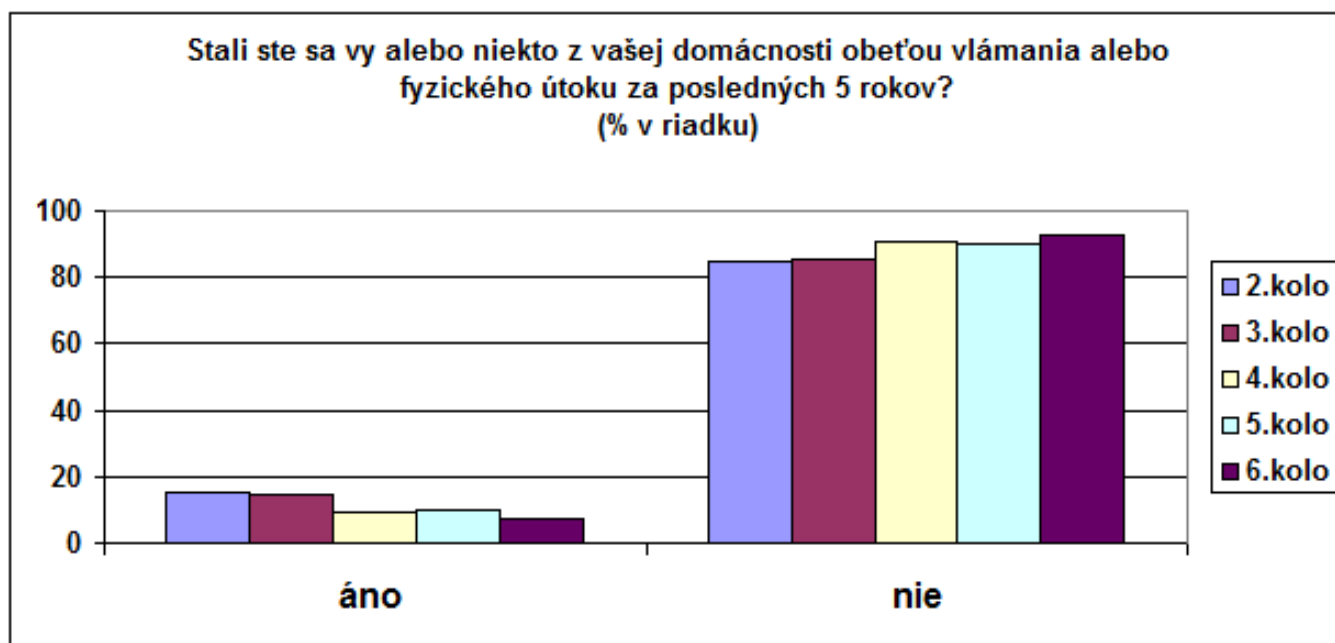

Z pohľadu výberu ponúknutých variantov je z grafu zrejmé, že slovenskí respondenti v priebehu hodnoteného obdobia (posledných 10 rokov) volili predovšetkým tie varianty, ktoré vo všeobecnosti hodnotili situáciu ako „bezpečnú“ a „nie bezpečnú“. Extrémne varianty volili v menšej miere (viac pozitívne orientovaný variant „veľmi bezpečne“). V najvyššom zastúpení posudzujú bezpečnostnú situáciu v mieste svojho bydliska ako bezpečnú. V každom kole (s miernymi odchýlkami) sa tak vyjadrila viac ako polovica respondentov. Pritom je postrehnuteľný mierny vzrast pocitu bezpečia u respondentov smerom od 2. do 5. kola (2. kolo: 54,2%; 3. kolo: 56,6%, 4. kolo: 57,5%; 5. kolo: 59,5%). Hoci v šiestom kole došlo v uvedenom variante k istému poklesu (57,4%), vyššie zastúpenie variantu „veľmi bezpečne“ oproti ostatným kolám, potvrdzuje celkovú tendenciu postupného nárastu pocitu bezpečia v mieste bydliska respondentov. Celkový priemer variantu „bezpečne“ dosahuje za všetky kolá 57,5%. Je však potrebné

podotknúť, že okolo tretiny respondentov (najviac v 2. kole: 33,2%) vníma situáciu v prostredí svojho bydliska ako nie bezpečnú. Celkový priemer vyjadrujúci absenciu pocitu bezpečia za všetky kolá dosahuje 29,6%.

Graf 2 prezentuje výsledky osobnej skúsenosti slovenských respondentov s kriminalitou za jednotlivé kolá.

Graf 2: Stali ste sa vy alebo niekto z vašej domácnosti obeťou vlámania alebo fyzického útoku za posledných päť rokov?

Z posudzovania osobnej skúsenosti s kriminalitou sme zistili, že slovenskí respondenti v relatívne nízkom zastúpení potvrdzujú osobnú skúsenosť s kriminalitou, pričom každým kolom má ich výskyt klesajúcu tendenciu (2. kolo: 15,1%; 3. kolo: 14,6%; 4. kolo: 9,3%; 5. kolo: 10%; 6. kolo: 7,6%). Za uplynulých 10 rokov túto skúsenosť potvrdzuje v priemere okolo desatiny respondentov (11,32%), čo v celkovom meradle radí Slovensko medzi krajiny s nižšou mierou kriminality (celková priemerná percentuálna hodnota všetkých krajín za posledných 10 rokov je 17,5%). Je potrebné podotknúť, že v šiestom kole slovenskí respondenti potvrdili najnižšiu skúsenosť s kriminalitou oproti všetkým ostatným zúčastneným krajinám.

3.2 Zastúpenie generácií

Zastúpenie nami vymedzených generačných kategórií slovenských respondentov v jednotlivých kolách ESS predkladá tabuľka 1.

Tabuľka 1: Zastúpenie generácií v SR v jednotlivých kolách ESS

Zastúpenie generácií v SR v jednotlivých kolách ESS					
	mladá generácia (do 34 r.)	stredná generácia (do 54 r.)	staršia generácia (nad 55 r.)	N	valid%
2.kolo	39,1	36,3	24,6	1462	96,7
3.kolo	37,7	35	27,3	1724	97,6
4.kolo	22,6	34,5	42,9	1798	99,3
5.kolo	22,3	33	44,7	1849	99,6
6.kolo	22,6	36,1	41,3	1838	99,5

Z tabuľky je zrejmé, že kým v 2. a 3. kole výraznejšie dominuje mladá generácia (viac ako tretinové zastúpenie) oproti staršej generácii (okolo štvrtiny respondentov), naopak v 4., 5. a 6. kole je to staršia generácia, ktorá je vo vyššej ako tretinovej miere zastúpená ako mladšia (necelá štvrtina respondentov). Zastúpenie strednej generácie je v jednotlivých kolách najviac vyvážené (okolo tretiny respondentov). Tieto malé disproporcie je potrebné mať na zreteli pri hodnotení výsledkov porovnávacích analýz. Celkovo však môžeme konštatovať, že všetky tri kategórie respondentov sú vo výskume patrične zastúpené a ich pomerový podiel umožňuje realizovať porovnávacie analýzy.

3.3 Lokalizácia miesta trvalého bydliska

Distribúciu respondentov podľa miesta trvalého bydliska predkladá tabuľka 2.

Tabuľka 2: Lokalita respondentov SR v jednotlivých kolách ESS

Lokalita respondentov SR v jednotlivých kolách ESS				
	mesto	vidiek	N	valid %
2.kolo	52,4	47,6	1496	98,9
3.kolo	56,9	43,1	1756	99,4
4.kolo	54,1	45,9	1772	97,9
5.kolo	54	46	1843	99,3
6.kolo	52,2	47,8	1840	99,6

Z tabuľky vyplýva mierne vyšší podiel zastúpenia respondentov z mestského prostredia (viac ako polovica) oproti respondentom z vidieckeho prostredia. Až na malé odchýlky je tento podiel u slovenských respondentov zachovaný v každom z realizovaných kôl ESS, čo zjednodušuje pohľad na výsledky porovnávacích analýz.

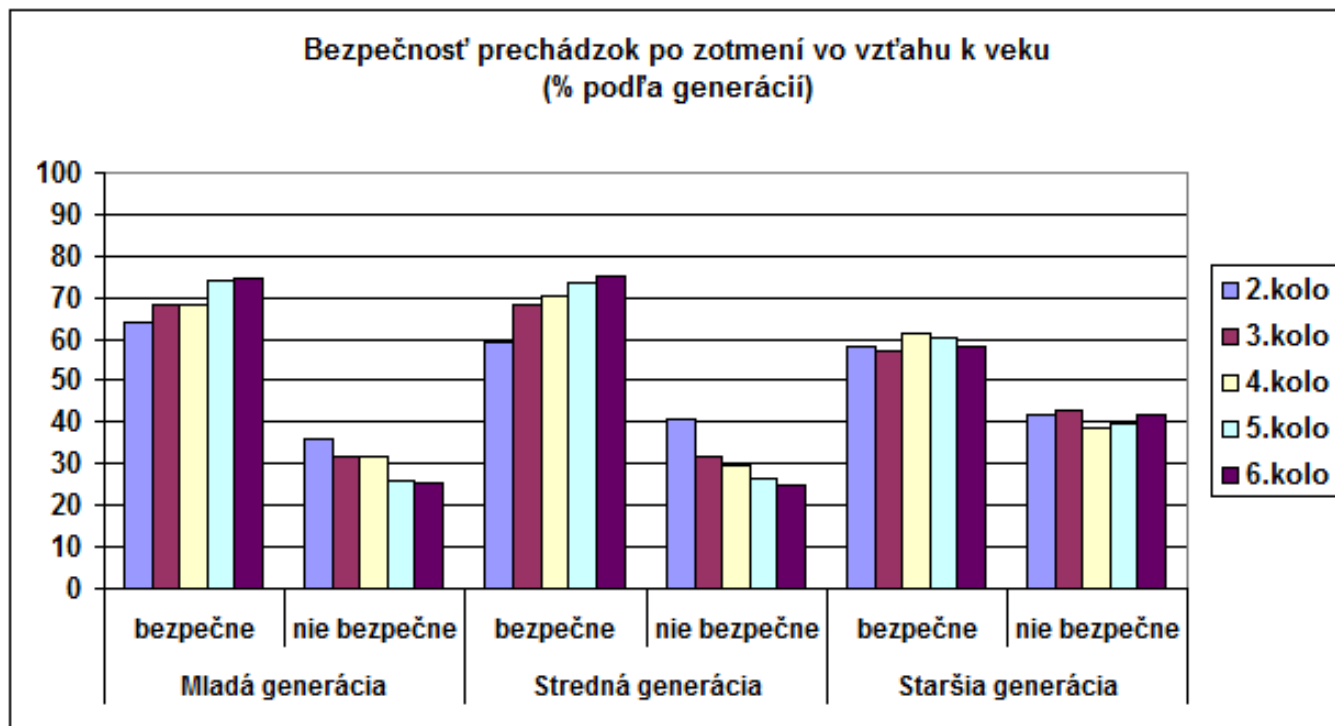
3.4 Generačný aspekt vnímania bezpečia

V ďalších analýzach nás zaujímalo, či existuje súvislosť medzi generáciami respondentov a ich posudzovaním bezpečia v mieste svojho bydliska. Pre zvýšenie validity výsledkov a tiež lepšiu ilustráciu výsledkov, sme štyri varianty ukazovateľa bezpečnostnej situácie zlúčili do dvoch kategórií: prvá kategória potvrdzujúca pocit bezpečia (zlúčené pozitívne varianty) a druhá kategória naopak, vylučujúca pocit bezpečia (zlúčené negatívne varianty). Výsledky predkladáme v tabuľkovej podobe (tab. č 3) s uvedením štatistickej významnosti odpovedí pre jednotlivé kolá a pre lepšiu orientáciu vo výsledkoch aj prostredníctvom grafu č. 3, ktorý prezentuje výsledky piatich analýz (výsledky za každé kolo).

Tabuľka 3: Bezpečnosť prechádzok po zotmení vo vzťahu k ukončenému vzdelaniu (2. - 6. kolo)

		Bezpečnosť prechádzok po zotmení vo vzťahu k ukončenému vzdelaniu (2. - 6. kolo)						
mladá generácia	stredná generácia	staršia generácia	p	valid %				
bezpečne	nie bezpečne	bezpečne	nie bezpečne	bezpečne	nie bezpečne			
2.kolo	64,2	35,8	59,2	40,8	58,2	41,8	0,03	97,6
3.kolo	68	32	68,1	31,9	57,4	42,6	0,0001	98,9
4.kolo	68,5	31,5	70,4	29,6	61,3	38,7	0,0001	97,3
5.kolo	74,1	25,9	73,7	26,3	60,2	39,8	0,0001	98,5
6.kolo	74,7	25,3	75,3	24,7	58,4	41,6	0,0001	99

Graf 3: Bezpečnosť prechádzok po zotmení vo vzťahu k veku.

Z generačného pohľadu posudzovania bezpečia v mieste svojho bydliska vyplynulo, že najviac ohrozená sa cíti byť staršia generácia. Oproti ostatným generačným skupinám vykazuje najnižší pocit bezpečia (v celkovom priemere (59,1%) a vyšší pocit ohrozenia (v celkovom priemere 40,9). Vnímanie bezpečia resp. nie bezpečia je u ďalších dvoch skupín takmer identické (mladá generácia celkový priemer pocítovaného bezpečia 69,9%, nie bezpečia 30,1%; stredná generácia 69,3% zastúpenie pocitu bezpečia ku 30,7% pocitu ohrozenia).

Z pohľadu hodnotenia vnímania bezpečia v rámci jednotlivých kôl ESS je z grafu zrejmé, že kým u mladej a strednej generácie pocit bezpečia v časovom horizonte stúpa a pocit ohrozenia zároveň klesá, u staršej generácie (nad 55 rokov) sa ich vnímanie bezpečia nemení, pretrváva takmer na tej istej úrovni hodnotenia. Z toho vyplýva, že je to práve táto skupina respondentov, ktorá stabilne pociťuje vyššiu mieru ohrozenia.

Výsledky vo všetkých kolách sú štatisticky významné.

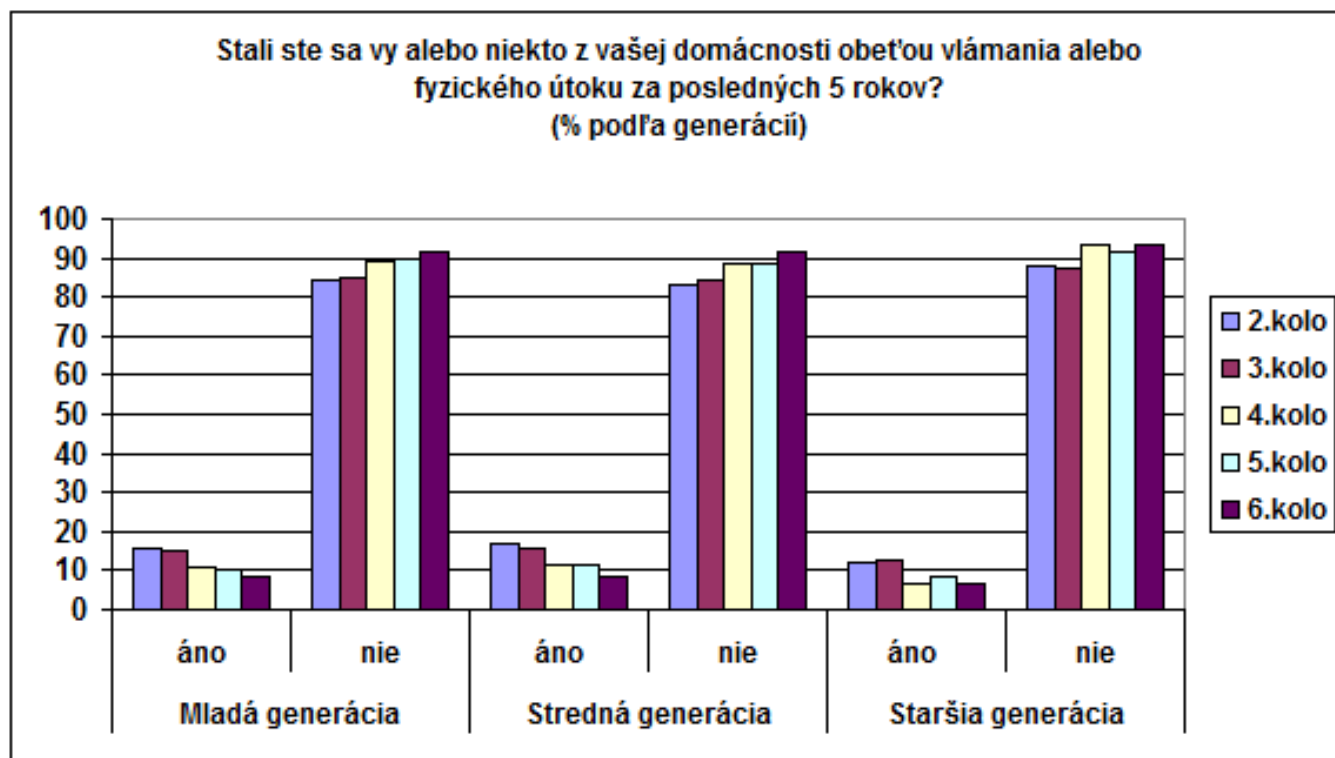
Či tieto obavy majú aj reálne opodstatnenie sme zisťovali v ďalších analýzách zameraných na osobnú skúsenosť s kriminalitou. Výsledky opätovne predkladáme v tabuľkovej (tab. 4) aj grafickej podobe (graf 4).

Tabuľka 4: Stali ste sa vy alebo niekto z vašej domácnosti obeťou vlámania alebo fyzického útoku za posledných 5 rokov?

Stali ste sa vy alebo niekto z vašej domácnosti obeťou vlámania alebo fyzického útoku za posledných 5 rokov?		mladá generácia	stredná generácia	staršia generácia	p	Valid %		
	nie	áno	nie	áno	nie			
2.kolo	15,7	84,3	16,6	83,4	11,8	88,2	ns	95,4
3.kolo	14,9	85,1	15,6	84,4	12,8	87,2	ns	97,2

4.kolo	11,1	88,9	11,3	88,7	6,6	93,4	0,01	98,8
5.kolo	10,2	89,8	11,7	88,3	8,6	91,4	ns	98,7
6.kolo	8,3	91,7	8,2	91,8	6,7	93,3	ns	98,9

Graf 4: Stali ste sa vy alebo niekto z vašej domácnosti obeťou vlámania alebo fyzického útoku za posledných 5 rokov?

Ako je vidieť z výsledkov, až na diferencovanejšie posudzovanie kriminality v 4. kole, v ktorom sú výsledky z generačného pohľadu štatisticky významné, v celkovom meradle analýzy nepreukázali výrazné rozdiely pri posudzovaní reálnej skúsenosti s kriminalitou medzi generáciami a nepotvrdili sa avizované obavy staršej generácie o výskyte vyššej miery kriminality v ich neprospech. Dokonca je možné zaregistrovať vyššiu mieru skúsenosti s kriminalitou u strednej generácie (celkový priemer 12,68%) a mladej generácie (celkový priemer 12,04%) ako u staršej generácie (celkový priemer 9,3%). Pritom z časového pohľadu, u každej generačnej skupiny zaznamenávame tendenciu k poklesu individuálnej skúsenosti s kriminalitou.

3.5 Lokálny aspekt vnímania bezpečia

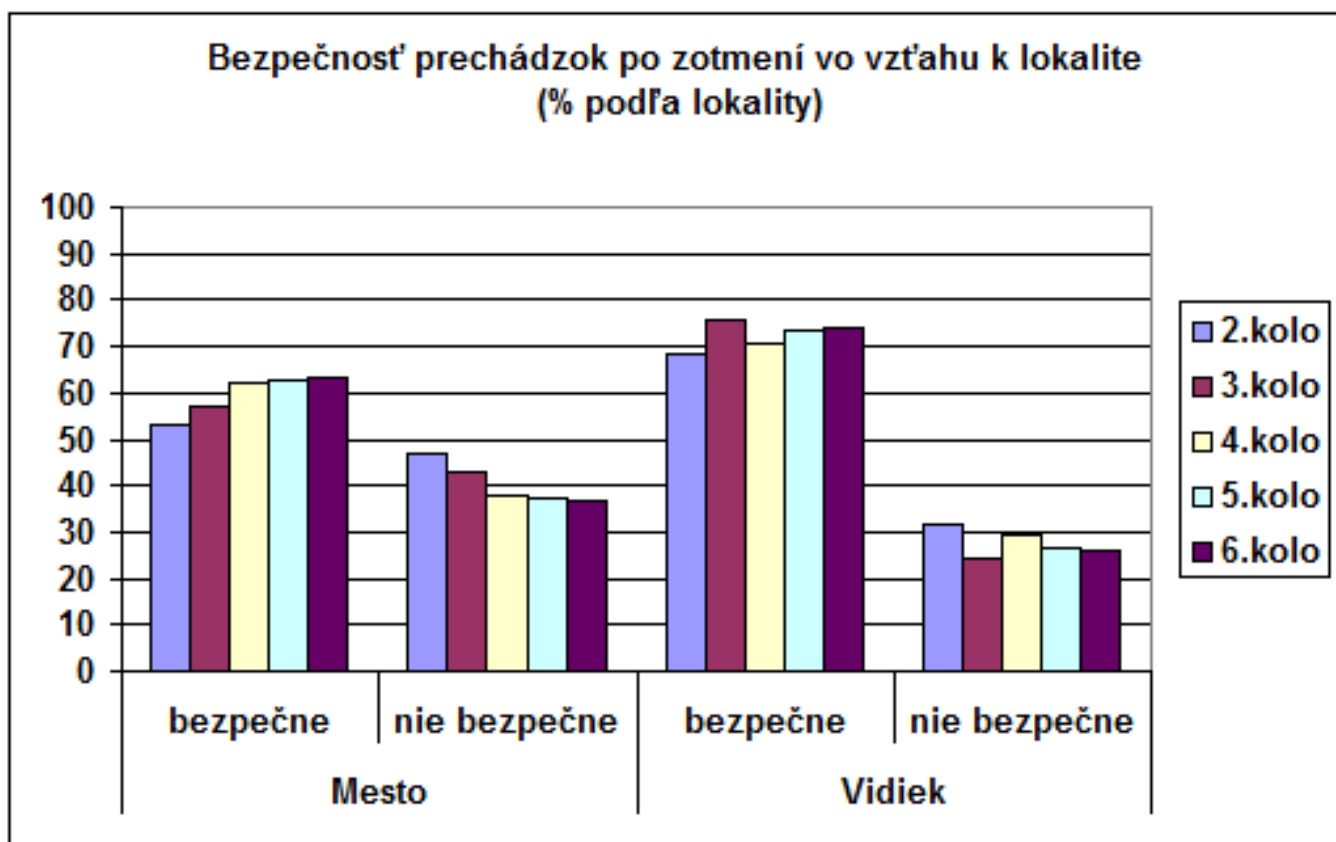
Lokalita ako výrazný činiteľ ovplyvňujúci vnímanie bezpečia sa potvrdil u slovenských respondentov v každom z realizovaných kôl. Výsledky analýz prinášame v tab. č. 5 a na grafe č. 5.

Tabuľka 5: Bezpečnosť prechádzok po zotmení vo vzťahu k lokalite (2. - 6. kolo)

Bezpečnosť prechádzok po zotmení vo vzťahu k lokalite (2. - 6. kolo)		Mesto	Vidiek	p	valid %	
bezpečne	nie bezpečne	bezpečne	nie bezpečne			
2.kolo	52,9	47,1	68,6	31,4	0,0001	97,4
3.kolo	56,9	43,1	75,6	24,4	0,0001	98,1
4.kolo	62	38	70,9	29,1	0,0001	96,6

5.kolo	62,9	37,1	73,6	26,4	0,0001	98
6.kolo	63	37	74	26	0,0001	98,6

Graf 5: Bezpečnosť prechádzok po zotmení vo vzťahu k lokalite

Z výsledkov vyplynulo, že sú to respondenti lokalizovaní v mestskom prostredí, ktorí sa cítia byť viac v ohrození v mieste svojho bydliska vo večerných hodinách. A hoci každým kolom pocit bezpečia v mestách mierne stúpa (nárast pocitu bezpečia stúpol až o 10%), ani v jednom kole nedosahuje hodnoty posudzovania bezpečia v prípade vidieckych sídiel. Tam je podľa respondentov situácia viac-menej v jednotlivých kolách stabilizovaná a nezaznamenávame výraznejšie výkyvy posudzovania. V celkovom meradle (za všetky kolá) respondenti z miest vyjadrili obavy z večerných prechádzok v 40,5 % zastúpení (naopak, pocit bezpečia potvrdilo celkovo 59,5% respondentov), respondenti z vidieka v 27,5% zastúpení (pocit bezpečia 72,5%). Rozdiely sú v každom kole štatisticky významné.

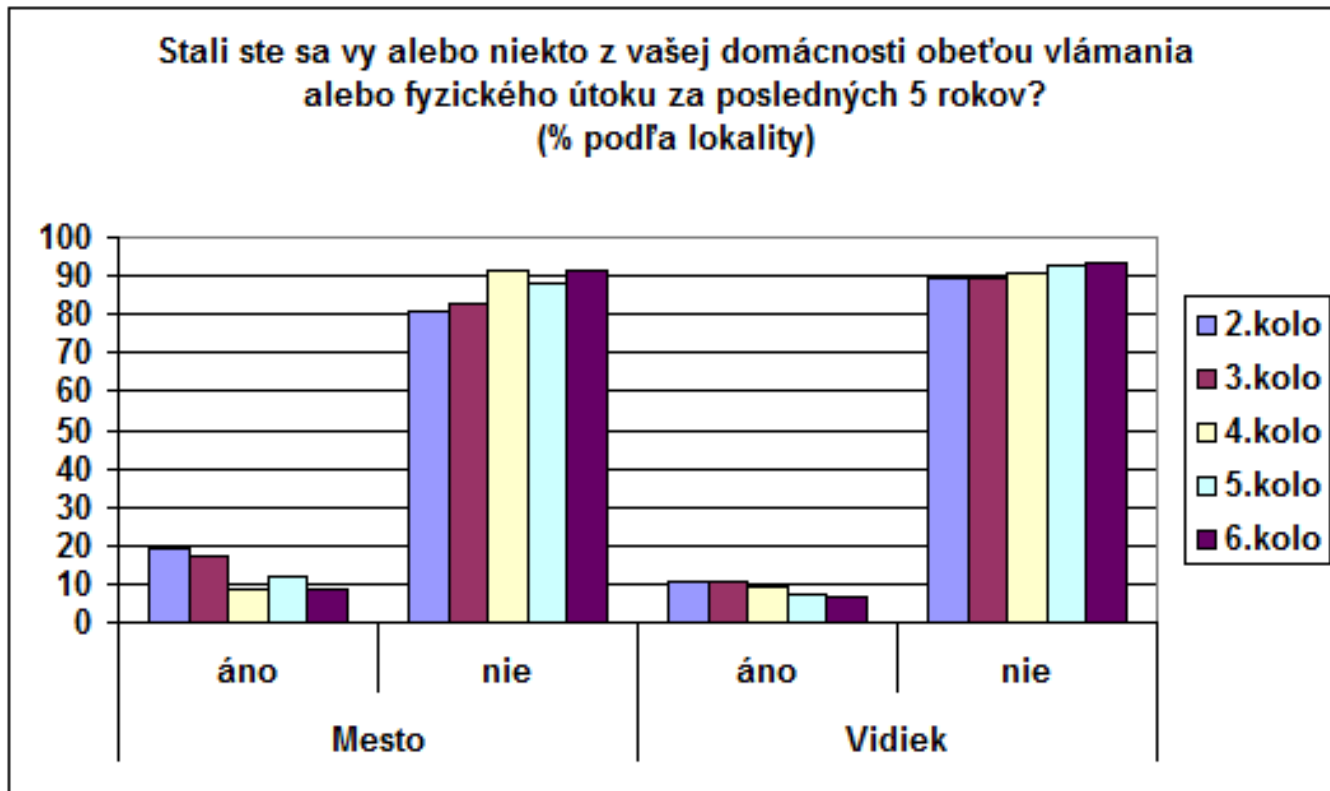
Reálne skúsenosti s kriminalitou z pohľadu lokalizácie respondentov prináša tabuľka č. 6 a názorne graf č. 6.

Tabuľka 6: Stali ste sa vy alebo niekto z vašej domácnosti obeťou vlámania alebo fyzického útoku za posledných 5 rokov?

Stali ste sa vy alebo niekto z vašej domácnosti obeťou vlámania alebo fyzického útoku za posledných 5 rokov?	Mesto	Vidiek	p	valid %
áno	nie	áno	nie	
2.kolo	19,1	80,9	10,9	89,1
3.kolo	17,5	82,5	10,9	89,1
4.kolo	8,7	91,3	9,5	90,5
				ns
				98,1

5.kolo	11,9	88,1	7,5	92,5	0,001	98,3
6.kolo	8,6	91,4	6,5	93,5	ns	98,6

Graf 6: Stali ste sa vy alebo niekto z vašej domácnosti obeťou vlámania alebo fyzického útoku za posledných 5 rokov?

Výsledky skúmania súvislostí medzi lokalitou a osobnou skúsenosťou s kriminalitou potvrdili, že rozdiely medzi mestom a vidiekom nie sú tak výrazné ako by sa predpokladalo z výsledkov predchádzajúcich analýz. Ako výsledky ukazujú, s časovým odstupom sa dokonca rozdiely medzi respondentmi žijúcimi v mestách a na vidieku a ich osobnou skúsenosťou s kriminalitou postupne stierajú (v 4. a v 6. kole sme nezaznamenali významné diferencie). Pritom v mestách aj na vidieku rastúcim kolom kriminalita mierne klesá. Celkovo, v mestách v rozsahu 10. rokov respondenti z miest v 13,2% zastúpení označili osobnú skúsenosť s kriminalitou a z vidieka v 9,1% zastúpení. Tieto údaje síce potvrdzujú vyšší nárast kriminality v mestách ako vo vidieckych oblastiach, avšak miera ich reálneho výskytu, v porovnaní s vidiekom, nepotvrďuje avizované obavy o svoje bezpečie zo strany pomerne vysokého počtu zastúpenia respondentov z miest (od 37% do 47% respondentov podľa kola).

4. Sumarizácia a záver

V uvedenom článku bola venovaná pozornosť výskumným zisteniam týkajúcich sa posudzovaniu bezpečia slovenskými respondentmi prostredníctvom vnímania bezpečnostnej situácie a evidencie osobnej skúsenosti s kriminalitou. Obidve premenné boli analyzované v časovej kontinuite, sledujúc ich vývinové tendencie (za všetky kolá). Hlavný referenčný rámec článku tvorili súvzťažné analýzy ukazovateľa individuálneho vnímania bezpečia (obidve premenné) v kontexte s obývanou lokalitou (mesto vidiek) a vekom respondenta (hodnotenie troch generácií s 20-ročným vekovým posunom). Zámerom bolo identifikovať pôsobenie generačného a lokálneho faktora na vnímanie bezpečia.

Zo základných analýz ukazovateľa individuálneho vnímania bezpečia sme zistili, že slovenskí respondenti v priebehu hodnoteného obdobia (posledných 10 rokov) v najvyššom zastúpení hodnotili bezpečnostnú situáciu v mieste svojho bydliska ako bezpečnú. V každom kole (s miernymi odchýlkami) sa tak vyjadrila viac ako polovica respondentov. Pritom je postrehnutelný mierny vzrast pocitu bezpečia u respondentov

smerom od 2. do 5. kola. Je však potrebné podotknúť, že okolo tretiny respondentov (najviac v 2. kole) vníma situáciu v prostredí svojho bydliska ako nie bezpečnú. Zároveň sa potvrdilo, že slovenskí respondenti v relatívne nízkom zastúpení potvrdzujú osobnú skúsenosť s kriminalitou, pričom každým kolom má ich výskyt klesajúcu tendenciu. Za uplynulých 10 rokov túto skúsenosť potvrdilo v priemere okolo desatiny respondentov, čo v celkovom meradle radí Slovensko medzi krajiny s nižšou mierou kriminality.

Zo súvzťažných analýz ukazovateľa individuálneho vnímania/posudzovania bezpečia a generačného ukazovateľa vyplynulo, že najviac ohrozená sa cíti byť staršia generácia (zrejme pod vplyvom rôznych subjektívnych aj objektívnych skutočností). Oproti mladšej a strednej generácii, staršia generácia respondentov vykazuje najnižší pocit bezpečia a vyšší pocit ohrozenia. Navyše, kým u mladšej a strednej generácie pocit bezpečia v časovom horizonte stúpa a pocit ohrozenia zároveň klesá, u staršej generácie (nad 55 rokov) sa ich vnímanie bezpečia nemení, pretrváva takmer na tej istej úrovni hodnotenia. Z toho vyplýva, že je to práve táto skupina respondentov, ktorá stabilne pociťuje vyššiu mieru ohrozenia. Ďalšie analýzy však nepreukázali výrazné rozdiely pri posudzovaní osobnej skúsenosti s kriminalitou medzi generáciami a avizované obavy staršej generácie sa nepotvrdili.

Zo súvzťažných analýz ukazovateľa individuálneho ukazovateľa vnímania/posudzovania bezpečia a lokálneho ukazovateľa vyplynulo, že lokalita, v ktorej respondent býva, je výrazným činiteľom ovplyvňujúcim vnímanie bezpečia. V každom z realizovaných kôl sa potvrdilo, že sú to respondenti lokalizovaní v mestskom prostredí, ktorí sa cítia byť viac v ohrození v mieste svojho bydliska vo večerných hodinách. Hoci tento pocit ohrozenia má každým nasledovným kolom klesajúcu tendenciu (a naopak pocit bezpečia stúpajúcu tendenciu), respondenti z vidieckych oblastí vykazujú vyššiu a navyše, v priebehu 10 rokov, takmer stabilnú mieru bezpečia v obývanej lokalite. Výsledky skúmania osobnej skúsenosti s kriminalitou vo vzťahu k lokalite, však nepotvrdili výrazné diferencie medzi mestom a vidiekom. A aj mierne vyššia miera osobnej skúsenosti s kriminalitou v mestách sa s negatívnymi osobnými skúsenosťami na vidieku stále viac a viac (smerom k súčasnosti) vyrovnáva a rozdiely sa stierajú.

Sumarizujúc vyššie uvedené výsledky ESS môžeme konštatovať, že sú konzistentné s doteraz všeobecne platnými zisteniami skúmania rozdielov vo vnímaní bezpečia vo vzťahu k lokalite (negatívnejšie hodnotenia obyvateľmi miest) (Mela, 2003) a veku (negatívnejšie hodnotenia bezpečia seniormi) (Lane, Meeker, 2003). Miera posudzovania individuálneho bezpečia na Slovensku bola v porovnaní s ostatnými účastníckymi štátmi relatívne vysoká, keď sa Slovensko umiestnilo medzi krajiny, v ktorej obyvatelia sa cítia pomerne bezpečne a potvrdzujú aj nízku mieru skúsenosti s kriminalitou (v 6. kole najnižšiu). Celkovo prezentované analýzy naznačujú pozitívne trendy vo vnímaní bezpečia a skúsenosti s kriminalitou v hodnoteniach slovenských respondentov v európskom kontexte.

Pri štúdiu vnímania bezpečia, je potrebné pripomenúť, že zahŕňa aj ďalšie prediktory, ktoré redukovávajú resp. posilňujú pocit bezpečia napr. generované reprezentácie, často konštruované médiami a jednotlivcami, taktiež vnímanie sociálnej opory (rodina, rovesníci, priatelia, susedia) a začlenenie do spoločenských aktivít. Tento všeobecne platný poznatok (napr. Franklin, Franklin, Fearn, 2008; Kennedy a Silverman 1984; Sacco, 1993) sa ukázal ako konzistentný aj vo výsledkoch ESS pri skúmaní rozdielov vo vnímaní bezpečia vzhľadom na premenné sociálnej opory a začlenenia do spoločenských aktivít. Potvrdilo sa, že so stúpajúcou mierou vnímanej sociálnej opory a začlenenia do spoločenských aktivít rastie aj subjektívny pocit bezpečia. (Bozogáňová, Kentoš, Kopaničáková, Tomková, 2013).

Skúsenosť s kriminalitou má úzky vzťah aj k posudzovaniu životnej spokojnosti a aktuálnej subjektívnej pohode jednotlivca. Pri identifikovaní rozdielov v životnej spokojnosti a aktuálnej subjektívnej pohode vzhľadom na skúsenosť s kriminalitou v jednotlivých krajinách ESS sa zistilo, že vo väčšine krajín osobná skúsenosť s kriminalitou znamenala pokles životnej spokojnosti alebo aktuálnej subjektívnej pohody. Súvislosť sociodemografických premenných (rod, vek, oblasť bývania, príjem, zamestnanie) a premenných kvality života (životná spokojnosť, aktuálna subjektívna pohoda, zdravie, fyzické a psychické obmedzenie) s vnímaným bezpečím bola významná. Najsilnejší vzťah ku vnímanému bezpečiu má aktuálna subjektívna pohoda a životná spokojnosť, pričom čím vyššia spokojnosť, tým bezpečnejšie sa človek cíti. (Bozogáňová, Kentoš, Kopaničáková, Tomková, 2013)

Ďalším dôležitým poznatkom ESS v kontexte hodnotenia bezpečnostnej situácie Európanmi je zistenie jej regionálnej podmienenosti. Opakovane sa potvrdili relatívne pozitívne hodnotenia respondentov zo severu Európy a, naopak, negatívnejšie hodnotenia obyvateľov strednej a východnej Európy.

Analýza demografických charakteristík potvrdila štatisticky významné rozdiely aj vo vnímaní bezpečia medzi mužmi a ženami. Preukázalo sa, že ženy majú nižšiu mieru vnímaného bezpečia ako muži, udávajú

negatívnejšie hodnotenia ako muži, čo je tiež v súlade s predchádzajúcimi zisteniami (napr. Furr, 2002; Franklin, Franklin, 2009).

Na záver môžeme konštatovať, že prezentované výsledky poskytujú len istý vhlad do problematiky štúdia bezpečia z pohľadu vzájomného pôsobenia vybraných sociálno-demografických a sociálno-psychologických výskumných premenných/indikátorov vnímania bezpečia. Avšak aj z uvedených výskumných zistení celoeurópskeho výskumu (ESS) je zrejmá kontinuita objektívne a subjektívne orientovaných základných konštruktov bezpečia, ktoré sú navzájom úzko prepojené vzhľadom na integráciu ich paralelných konštruktov. (Jackson, 2008) Pri komplexnom štúdiu bezpečia je preto dôležité platnosť týchto zistení rešpektovať.

Literatúra:

BANNISTER, J. - DITTON, J. - GILCHRIST, E. (2000). Social Psychology and the fear of

Crime. In *British Journal of Criminology*, 40, 3, pp. 399-413.

BOZOGÁŇOVÁ, M. (2013). Rodové rozdiely vo vnímanom bezpečí. In *Človek a spoločnosť*, 16, 1/2013. Dostupné na internete: <http://www.saske.sk/cas/zoznam-rocnikov/2013/1/>

BOZOGÁŇOVÁ, M. - KENTOŠ, M. - KOPANIČÁKOVÁ, M. - TOMKOVÁ, J. (2013). Atribúty vnímania bezpečia. In: Výrost a kol.: *Európska sociálna sonda (6. kolo)*. Košice : SvÚ SAV, Prešov : Universum, s. 161-186. ISBN 978-80-89046-80-5.

CALLANAN, V. - TEASDALE, B. (2009). An Exploration of Gender Differences in Measurement of Fear of Crime. In *Feminist Criminology*. 4, pp. 359-376.

FRANKLIN, C. A. - FRANKLIN, T. W. (2009). Predicting Fear of Crime: Considering Differences Across Gender. In *Feminist Criminology*, 4, 1, pp. 83-106.

FRANKLIN, T. W. - FRANKLIN, C. A. - FEARN, N. E. (2008). A Multilevel Analysis of

the Vulnerability, Disorder, and Social Integration Models of Fear of Crime. In *Social Justice Research*. 21, 2, pp. 204-227.

FURR, L. A. (2002). The effects of neighborhood conditions on perceptions of safety. In *Journal of Criminal Justice*, 30, pp. 414-427.

HOMIŠINOVÁ, M. (2013). Vnímanie individuálnej bezpečnosti vo vzťahu k dosiahnutému vzdelaniu vo výsledkoch projektu ESS na Slovensku (2. - 5. kolo) In *Človek a spoločnosť*, 2013, roč. 17, č. 1[elektronický zdroj]. Dostupné na internete: www@saske.sk/cas/1-2013/index.html.

JACKSON, J. (2008). Bridging the social and the psychological in the fear of crime. In Lee, Murray; Farrall; Stephen, (Eds.). *Fear of crime: critical voices in an age of anxiety*. Abingdon, UK : Glass House Press, pp. 143-167.

KENNEDY, L. W. - SILVERMAN, R. A. (1984). Significant Others and Fear of Crime Among the Elderly. In *The International Journal of Aging and Human Development*. 1984-1-1, vol. 20, issue 4, pp. 241-256.

KENNEDY, L. W. - SILVERMAN, R. A. (1985). Perception of social diversity and fear of crime. In *Environment and Behavior*, 17, pp. 275-295.

KENTOŠ, M. - MAKOVSKÁ, Z. (2006). Kvalita života, náboženstvo, vnímaná diskriminácia. In J. Výrost a kol.: *Európska sociálna sonda (ESS) 2. kolo na Slovensku*. Košice :SvÚ SAV, Prešov : Universum, 2006, s. 178 - 209.ISBN: 80-89046-42-8.

KENTOŠ, M. (2008). Bezpečnosť, indikátory kvality života a religiozita. In: Výrost a kol.: *Európska sociálna sonda (3.kolo)*. Košice : SvÚ SAV, Universum Prešov, 2008. 196s. ISBN 978-80-89046-55-3, s.100-131.

KENTOŠ, M. (2012): Vnímanie bezpečia. In J.Výrost a kol.: *Európska sociálna sonda (ESS) 5.kolo na*

Slovensku SvÚ SAV, Prešov: Universum, 2012, s. 161 - 180. ISBN: 978-80-89046-75-1.

KENTOŠ, M. - HOMIŠINOVÁ, M. - HUSOVSKÁ, D. (2012). *Kriminalita a vnímanie bezpečia v Európe*. In: *Človek a spoločnosť: internetový časopis pre pôvodné a teoretické a výskumné štúdie z oblasti spoločenských vied (elektronický zdroj)*, 2012, roč. 15 č. 4, ISSN 1335-3608. www@saske.sk/cas/1-2012/4/index.html.

LANE, J. - MEEKER, W. (2003). Ethnicity information sources and fear of crime. In *Deviant Behavior: an Interdisciplinary Journal*, 24, pp. 1-26.

MELA, A. (2003). Urban insecurity: A multifaceted phenomenon. In MELA, A. (Ed.). *The anxiogenous city*. Napol : Liguori, pp. 1-21.

SACCO, V. (1993). Social support and fear of crime. In *Canadian Journal of Criminology* . 1993, pp. 187-196.

SHILOH, S. et al. (2007). Cognitive and Emotional Representations of Terror Attacks: A Cross-Cultural Exploration. In *Risk Analysis*. 27, 2, pp. 397-409.

VAN DER WURF - VAN STAALDUINEN - STRINGER, P. (1989). Fear of crime in residential environments: testing a social psychological model. In *Journal of Social Psychology*. 129, 2, pp. 141-60.

VOGEL, J. - BOELHOUWER, J. - VEENHOVEN. R. (2003). *Measuring social exclusion for the ESS core module*. Dostupné na internete: <http://www.europeansocialsurvey.org/>

VÝROST, J. Sociálne a osobné činitele vnímania bezpečia v práci v dátach EWCS 2010. In *Človek a spoločnosť*, 2012, roč. 15, č. 1. Dostupné na internete: <http://www.saske.sk/cas/zoznam-rocnikov/2012/1/5963/>

[1] Európska sociálna sonda (ESS) je medzinárodný celoeurópsky výskumný projekt, ktorý si kladie za cieľ postihnúť sledované aspekty spoločenského, politického a kultúrneho života v účastníckych krajinách. Realizácia projektu ESS bola rozvrhnutá na päť kôl (v dvojročných cykloch) v rokoch 2001 - 2011. Prvého kola (2001 - 2003) sa zúčastnilo 22 krajín, druhého kola (2004 - 2005) 25 krajín, tretieho kola (2006 - 2007) 23 krajín, štvrtého kola (2008 - 2009) 27 krajín, piateho kola (2010 - 2011) 26 krajín. Do preklenovacieho šiesteho kola (2012 - 2013) bolo zapojených 24 krajín. Po tomto kole projekt prechádza na formu dlhodobého infraštruktúrneho multilaterálneho projektu EÚ. Celkový počet respondentov doteraz dosiahol 283 510 respondentov. Slovensko je účastníckou krajinou projektu od 2. kola s celkovým počtom 8791 respondentov (2. - 6. kolo).